

1. Odvjetnici i pravnici u poduzeću – poredbenopravni prikaz

Ideja da bi odvjetnik mogao obavljati svoju profesiju kao zaposlenik u određenom poduzeću čini se, barem na prvi pogled, nespojiva s određenjem odvjetništva kao nezavisne i samostalne službe (Čl. 1. Zakona o odvjetništvu). Međutim, poredbenopravni prikaz država članica Europske unije pokazuje da je u većini europskih država dopušteno da odvjetnik djeluje kao pravnik u poduzeću.

a) Raznolikost statusa u Europi

U većini država članica Europske unije (Danska, Irska, Island, Nizozemska, Njemačka, Španjolska, Ujedinjeno kraljevstvo) neki pravnici u poduzećima upisani su u komore. Oni su u cijelosti odvjetnici i na njih se primjenjuju ista deontološka pravila kao i na odvjetnike. Ipak, ti odvjetnici koji djeluju u poduzećima, koji po definicije kao svoju pravnu djelatnost imaju davanje pravnih savjeta i sastavljanje podnesaka, ne raspolažu u cijelosti pravom na obranu (zastupanje). Neki od njih mogu pred sudom zastupati samo svoje poslodavce. Osim u Grčkoj, u većini navedenih država svi pravnici u poduzećima nisu odvjetnici.

U drugim državama članicama (Italija, Luksemburg, Francuska, Švedska) status odvjetnika je nespojiv sa statusom pravnika u poduzeću. U tim državama pravnici u poduzećima nisu podložni jasnoj i preciznoj deontologiji koju bi jamčilo određeno stegovno tijelo. Ne priznaje se povjerljivost njihovih pravnih savjeta. To znači da njihovi dokumenti mogu biti podneseni pred sudove, posebno u predmetima zaštite tržišnog natjecanja.

U Belgiji je zakonom od 1. ožujka 2000. utemeljen Institut pravnika u poduzećima, koji je prihvatilo posebno rješenje. S jedne strane taj zakon definira status pravnika u poduzećima, koje ne pripadaju profesiji odvjetnika, s druge strane on jamči povjerljivost pravnih savjeta koje oni pružaju.

b) „*In-house lawyer*“ u Engleskoj i Irskoj

U Engleskoj i u galskim zemljama ne postoji posebna profesija pravnika u poduzećima (*juriste d'entreprise*). Poduzeća ili uprava zapošljavaju *solicitore* ili *baristere* koji se nazivaju „*in-house lawyers*“, koji zadržavaju svoj naziv i uživaju pravnu povlasticu („*legal privilege*“). Neovisno o tome o načinu djelovanja i izabranoj djelatnosti, postoji osjećaj pripadnosti jednoj istoj profesionalnoj zajednici. Za uzvrat, diplomirani pravnici koji nisu članovi ni jedne od te dvije profesije ne uživaju *legal privilege* i zbog toga imaju ulogu činovnika („*subalterne*“) u poduzeću.

Na *baristere* i *solicitore* primjenjuju se njihova profesionalna pravila koja određuju njihova udruženja: *Bar Councili* i *Law Society*. Imaju isti profesionalni statut kao i njihovi kolege ali se smatra da kao da su prihvatili ograničiti broj svojih stranaka na jednu jedinu osobu, svojeg poslodavca. Prema tome oni nemaju svoje osobne stranke. Neovisnost „*in-house lawyer*“ je s je istovremeno deontološko pravilo i stanje duha. Neki od njih su i u upravnim odborima poslodavca koji ih zapošljava. Za razliku od *baristera*, *solicitori* mogu zastupati svojeg poslodavca pred nižim sudovima.

c) „*Syndikusanwalt*“ u Njemačkoj

Njemački Savezni zakon o odvjetništvu (*Bundesrechtsanwaltsordnung – BRAO*) ne razlikuje odvjetnike koji posluju u svojem uredu od onih koji posluju u poduzećima („*Syndikusanwalt*“). Ti posljednji predstavljaju 10% od ukupnih odvjetnika. Od više od 120.000 odvjetnika njih 10 do 15000 djeluju u poduzećima. Na sve njih se primjenjuju ista profesionalna pravila, posebno kad se radi o profesionalnoj tajni. Ugovor o radu onemogućuje da „*Syndikusanwalt*“ zastupa poslodavca pred sudovima i arbitražama (§ 46, st. 1 BRAO).

Neovisnost „*Syndikusanwalt*“ nadzire odvjetnička komora koja od poslodavca zahtijeva izjavu da je takav odvjetnik potreban, da on ima potrebnu samostalnost i da nije podložan nikakvoj uputi u pravnoj materiji. Najveći broj „*Syndikusanwalt*“ radi na rukovodećim funkcijama (direktori pravnih službi). „*Syndikusanwalt*“ nisu svi pravници koji obavljaju pravne poslove u poduzećima.

d) „*Abogado*“ u Španjolskoj

U Španjolskoj postoji, bez obzira na ugovornu vezu (mandat ili ugovor o radu) između pravnog profesionalca i stranke, samo jedna kategorija odvjetnika. *Abogado* je u potpunosti uključen u život poduzeća. On može predsjedavati upravi poduzeća i može ga zastupati.

Abogado može biti plaćeni zaposlenik u poduzeću i istovremeno imati svoje vlastite stranke u okviru posve neovisne samostalne djelatnosti. Takva mnogostrukost omogućuje mladim odvjetnicima da lakše osnuju svoje urede.

Španjolski *Abogado* podliježu istoj deontologiji neovisno o načinu na koji djeluju, posebno se to odnosi na profesionalnu tajnu i na povjerljivost korespondencije između odvjetnika.

2. Profesionalna tajna i „*legal privilege*“ – prema evoluciji europske sudske prakse?

Pravni savjeti koje je dao pravnik u poduzeću ne uživaju zaštitu profesionalne tajne i prava na obranu, za razliku od onih koje su dali odvjetnici. Pitanje priznanja „profesionalne pravne povlastice“ („*legal privilege*“) savjetnika unutar poduzeća, neovisno o tome ima li on ili nema položaj odvjetnika, bilo je postavljeno Sudu Europskih zajednica.

a) Profesionalna tajna, povjerljivost i „*legal privilege*“

Poštovanje profesionalne tajne odvjetnika ima svoj temelj u čl. 89, t. 16 Kaznenog zakona¹. Neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne je kazneno djelo kažnjivo novčanom kaznom do stotinu dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci. Međutim, nije kažnjivo otkrivanje tajne počinjeno u općem interesu ili interesu druge osobe koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne (čl. 132 KZ). Profesionalna tajna je apsolutna, opća i neograničena u vremenu. Odvjetnička tajna uređena je čl. 13. Zakona o odvjetništvu² i razrađena u točkama 26-34 Kodeksa odvjetničke etike³.

¹ Narodne novine 110/97, 27/98, 129/00, 51/01 i 111/2003.

² Narodne novine 1/94.

³ Kodeks odvjetničke etike donesen je na Skupštini Hrvatske odvjetničke komore 18. veljače 1995., a izmjene i dopune donesene su na Skupštini Hrvatske odvjetničke komore 12. lipnja 1999.

Pretraživanje odvjetničkog ureda uređeno je odredbama koje jamče poštivanje profesionalne tajne i prava na obranu (čl. 17. Zakona o odvjetništvu i čl. 233, st. 3. t. 2. i 235 Zakona o kaznenom postupku⁴). Nasuprot tome, čak ako se profesionalna tajna odnosi i na pravnike u poduzeću, njihovi spisi ne uživaju nikakvu posebnu zaštitu u postupku pred sudom ili upravnim tijelom. *Nasuprot tome, profesionalna tajna se ne odnosi na pravnike u poduzeću i njihovi spisi ne uživaju nikakvu posebnu zaštitu u postupku pred sudom ili upravnim tijelom.*

Za razliku od profesionalne tajne, u državama koje pripadaju *common law* sustavu prava, pojam „*legal privilege*“ odnosi se na pravo stranke (a ne na obvezu, dužnost, odvjetnika), nakon što je primio pravni savjet koji mu je dao odvjetnik, da odbije u okviru građanskog, kaznenog ili upravnog postupka podnijeti svaki dokument koji sadrži taj savjet. Prema tome, nakon što je stranka primila savjet od osobe koja je upisana u komoru, ta osoba može, po svojoj diskreciji, odbiti taj savjet povjeriti istražitelju ili sudu.

b) Praksa Europskog suda

O tom pitanju se Europski sud izjasnio u predmetu AM&S protiv Komisije⁵. Činjenice slučaja u tom predmetu bile su sljedeće. U tijeku istrage o povredi pravila o zaštiti tržišnog natjecanja koju je vodila Komisija, AM&S je odbio istražiteljima Komisije otkriti sadržaj određenih dokumenata s obrazloženjem da su ti dokumenti pokriveni „profesionalnom pravnom povlasticom“. Sud je presudom od 18. svibnja 1982. odlučio da pravo država članica koje se odnosi na profesionalnu tajnu pokriva „korespondenciju između odvjetnika i stranaka, pod uvjetom da se, s jedne strane, radi o korespondenciji koja je razmijenjena u okviru i u interesu prava stranke na obranu i, s druge strane, da ta komunikacija potječe od neovisnog odvjetnika, to znači od odvjetnika koji sa strankom nije vezan ugovorom o radu“. Prema tome, Europski sud je odbio priznati da su pravni savjeti koje pruža pravnik u poduzeću povjerljivi.

U predmetu Interporc protiv Komisije⁶ sud je, međutim, priznao „povjerljivost“ pravnih savjeta koje Komisiji pružaju pravnici zaposleni u Komisiji. Isti je stav zauzet i u odnosu na pravnike zaposlene u Vijeću odlukom u predmetu Carlsen i dr. protiv Vijeća⁷.

U predmetu Komisija protiv Akzo⁸, također postupak u kojem je Komisija tražila da se utvrdi da je Akzo povrijedio pravila o zaštiti tržišnog natjecanja, a u kojem postupku su istražitelji Komisije zaplijenili u uredu društva određenu dokumentaciju kako bi našli dokaze za povredu tržišnog natjecanja. Predsjednik suda prvog stupnja je, međutim, utvrdio da je pri tome povrijeđena profesionalna tajna. Prvostupanjski je sud u odluci od 30. listopada 2003. zauzeo stav da, načelno, nema razlike u potrebi zaštite povjerljivosti korespondencije između pravnik koji je stalno zaposlen u poduzeću i njegovog poslodavca i korespondencije razmijenjene između neovisnog odvjetnika i njegove stranke. Taj sud je zauzeo gledište da postojanje ugovora o radu između pravnik i poslodavca, ne utječe nužno na neovisnost pravnik, ako je on podvrgnut istoj deontologiji i stezi kao i samostalni odvjetnik. Povodom žalbe tu odluku je, međutim, izmijenio predsjednik Europskog suda svojom odlukom od 7. rujna 2004.⁹ potvrdio stav zauzet u predmetu AM&S protiv Komisije. Prema tome, za sada

⁴ Narodne novine«, 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02 i pročišćeni tekst u 62/03.

⁵ T-155/79, AM&S protiv Komisije, 18. svibnja 1982. Rec.1982, p.1616.

⁶ T-124/96, Interporc protiv Komisije, presuda od 6. veljače 1998.

⁷ T-610/97, Carlsen i dr. protiv Vijeća, odluka od 3. ožujka 1998.

⁸ T-125/03R i T 253/03R, Komisija protiv Akzo Nobel Chemicals i Akros Chemicals, odluka predsjednika Suda prvog stupnja od 30. listopada 2003.

⁹ C-7/04P(R), Komisija protiv Akzo Nobel Chemicals i Akros Chemicals, odluka predsjednika Suda od 7. rujna 2004.

nije vjerojatno da bi Europski sud mogao priznati pravo na profesionalnu pravnu povlasticu pravicima u poduzećima.

1. Pravni profesionalci

Poredbenopravna rješenja o statusu osoba kojima je bavljenje pravom profesija pokazuje da u različitim jurisdikcijama imaju različit položaj. Dva su temeljna kriterija koja utječu na njihov položaj. Prvi kriterij jest samostalnost (neovisnost) obavljanja pravne profesije. Drugi kriterij jest status i priznanje pravne profesije.

Prema prvom kriteriju pravni profesionalci razlikuju se po tome obavljaju li profesionalnu pravnu djelatnost samostalno, ili je obavljaju kao zaposlenici. Temeljem drugog kriterija moguće je razlikovati one pravne profesionalce čije je djelovanje regulirano i priznato kroz članstvo u profesionalnim udruženjima, od onih kod kojih to nije slučaj, i to bilo zbog toga što ne ispunjavaju određene nužne kvalifikatorne pretpostavke ili zbog toga što nisu državljani određene države.

Navedeni kriteriji se isprepliću ne samo na razini nacionalnih prava, već i unutar Europske unije, i to u pravnim izvorima sekundarnog prava Europske unije, što je vidljivo iz Direktive 77/249/EEZ od 22. ožujka 1977. za olakšanje učinkovitog obavljanja od strane pravnika slobode pružanja usluga, Direktivi 89/48/EEZ od 21. prosinca 1989. o općem sustavu priznanja diploma o visokom obrazovanju stečenih nakon završetka profesionalnog obrazovanja i vježbeništva od najmanje trogodišnjeg trajanja, i Direktivi 98/5/EEZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 1998. o olakšanju prakse pravne profesije na stalnoj bazi u državi članici različitoj od one u kojoj je kvalifikacija stečena.

Zbog nužnog pojednostavljenja koje svaki poredbeni prikaz zahtijeva u cilju svoje preglednosti i razumljivosti, u poredbenom prikazu se razlikuju dvije grupe pravnih profesionalaca, i to oni čije djelovanje regulira i priznaje određeno tijelo, od onih čije djelovanje nije na taj način regulirano. Pri tome, unutar prve grupe, potrebno je razlikovati one koji se pravom kao profesijom bave neovisno, samostalno, od onih koji pravnu profesiju obavljaju kao zaposlenici primajući za to određenu naknadu – plaću.

U tom smislu, za potrebe ovog poredbenopravnog prikaza, koristimo sljedeće izraze:

"Pravni profesionalac čije je djelovanje regulirano" jest osoba koju je nadležno tijelo u određenoj jurisdikciji ovlastilo da svoju profesionalnu djelatnost obavlja pod određenim priznatim profesionalnim nazivom.

"Plaćeni pravni profesionalac čije je djelovanje regulirano" je pravni profesionalac čije je djelovanje regulirano, ali koji pravnu uslugu pruža određenom poslodavcu i za to prima određenu naknadu.

"Pravni profesionalac čije djelovanje nije regulirano" su osobe (neovisno o tome jesu li prošle vježbenički staž ili pravnu edukaciju na području određene jurisdikcije na koju se ovaj prikaz odnosi) koje pružaju pravne usluge a pri tome nisu niti "pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano" niti "plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano".

S obzirom na svrhu prikaza težište će biti na rješenjima koja se odnose na plaćene pravne profesionalce, bez obzira na to da li je njihovo djelovanje regulirano ili ne.

2. Profesionalna povlastica

Iz poredbenog prikaza izabranih jurisdikcija je vidljivo da postoji razlika između *common law* koncepta *legal professional privilege* i *civil law* koncepta profesionalne tajne (*professional secrecy*).

S obzirom da je posebna svrha poredbenog prikaza analiza položaja plaćenih pravnih profesionalaca, u prikazu će se koristiti izraz "pravna profesionalna povlastica" u značenju koje bi obuhvatilo oba koncepta, osim u onim slučajevima kad će ta dva koncepta biti potrebno razlikovati.

3. Nadležno tijelo

Iz poredbenog prikaza je također vidljivo da obveza očuvanja profesionalne povlastice u vrlo velikom broju jurisdikcija ovisi o tome da li je pravni profesionalac član odvjetničke komore ili pravnog udruženja koje je po zakonodavstvu te jurisdikcije ima regulatorne ovlasti u odnosu na djelovanje pravnih profesionalaca. U tom smislu pojam nadležno tijelo je opći pojam koji se u ovom prikazu koristi za takvo regulatorno tijelo.

4. Razmatrane jurisdikcije

Kao što je to poznato Europsko vijeće je Republici Hrvatskoj 18. lipnja 2004. dodijelilo status kandidata za punopravno članstvo u Europskoj uniji. Zbog toga su u prikazu prvenstveno razmatrane jurisdikcije država članica Europske unije. Analizirana je i praksa Europskog suda i Europske komisije. Od jurisdikcija izvan Europske unije razmotrena je Švicarska, kao države članice Europskog ekonomskog prostora (European Economic Area).

U okviru pojedinih jurisdikcija prikaz obuhvaća sljedeća pitanja: (1) pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano, u pravilu *in passim*, (2) plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano, (3) pravni izvori postojanja profesionalne povlastice, (4) podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije i (5) pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano.

Kao što je to naglašeno, svrha prikaza jest prikaz plaćenih pravnih profesionalaca, neovisno o tome je li njihovo djelovanje regulirano ili ne i pravo na pravnu profesionalnu povlasticu.

AUSTRIJA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Austriji dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci koji su se u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštenu služiti se profesionalnim nazivom odvjetnik – *Rechtsanwalt*. Ovlaštenje čuvanja profesionalne tajne za odvjetnike propisuje Zakon o odvjetništvu (*Rechtsanwaltsordnung – RAO*).¹⁰ Oni podliježu i stegovnoj odgovornosti unutar Odvjetničke komore. Budući da je u Austriji profesionalna tajna zaštićena zakonskim propisima koji se primjenjuju samo na odvjetnike, to znači da se na one osobe koje nisu ovlaštene pod tim nazivom obavljati profesionalnu djelatnost ti propisi ne odnose.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Koncept plaćenog pravnog profesionalca čije je djelovanje regulirano ne postoji u Austriji. U skladu s time ne postoji niti tijelo koje bi reguliralo djelovanje osoba koje kao zaposlenici pružaju pravne usluge svojim poslodavcima. U tom smislu za njih ne postoji ni stegovna odgovornost kao što postoji za odvjetnike.

Prema čl. 21g Zakona o odvjetništvu odvjetnik može raditi u odvjetničkom društvu (*Rechtsanwaltsgesellschaft*). No time on ostaje samo "pravni profesionalac čije je djelovanje regulirano", a ne i plaćeni pravni profesionalac čije je djelovanje regulirano.

3. Pravni izvori za profesionalnu povlasticu

Zakonski izvori

Zakon o odvjetništvu propisuje dužnost odvjetnika da čuvaju profesionalnu tajnu. U procesnim zakonima sadržane su odgovarajuće odredbe o njegovom pravu da odbije izvođenje dokaza – čl. 152 Zakona o kaznenom postupku (*Straffprozessordnung – StPO*), čl. 320 i čl. 321, st. 1, t. 4 Zakona o parničnom postupku (*Zivilprozessordnung – ZPO*), čl. 49 Zakona o općem upravnom postupku (*Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz – AVG*) i čl. 24. Zakona o upravnim kaznama (*Verwaltungsstrafgesetz – VStG*) koji upućuje na čl. 49 AVG.

Profesionalna pravila ponašanja

Prema čl. 9. Zakona o odvjetništvu odvjetnik je vezan profesionalnom tajnom u pogledu onoga što mu je bilo povjereno ili mu je na drugi način postalo poznato u svojstvu odvjetnika a čija tajnost je u interesu stranke. Ovlašten je u postupcima pred sudom i drugim tijelima pozivati se na profesionalnu tajnu.

U odnosu na plaćene pravne profesionalce, neovisno o tome je li njihovo djelovanje regulirano ili ne, kad se radi o poslovnoj tajni, mogle bi se primijeniti odredbe Zakona o radu

¹⁰ RGBL. 96/1868, posljednja izmjena, BIRO 176/1992.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

U građanskim predmetima podnošenje dokumenata koji se nalaze u posjedu odvjetnika, protustranke ili treće osobe uređeno je odredbama Zakona o parničnom postupku.

U kaznenim predmetima pretraživanje službenih prostorija odvjetnika uređeno je odredbama Zakona o kaznenom postupku. Kazneni zakon uređuje pljenidbu dokumenata.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

U Austriji ne postoji poseban pravni okvir niti zakonska definicija za "plaćenog pravnog profesionalca čije djelovanje nije regulirano". U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na odvjetnike ne primjenjuju se na te osobe. Kada i u kojem opsegu pravni profesionalac koji kao zaposlenik pruža pravne savjete može odbiti izvođenje dokaza i predaju dokumenata ili nekog drugog dokaznog sredstva treba odrediti u skladu s odgovarajućim postupovnim odredbama o saslušanju svjedoka odnosno izvođenju dokaza općenito za svaki konkretni postupak. Tako npr., što se tiče "poslovne tajne" niti jedan svjedok nije dužan odgovoriti na pitanje ako ne može odgovoriti a da ne otkrije poslovnu tajnu.

Ne postoji zaštita komunikacije između plaćenih pravnih profesionalaca i njihovih nadređenih kao i zaposlenika kod njihovog poslodavca. Međutim, Zakon o radu (*Arbeitsgesetz - AG*) određuje opću dužnost lojalnosti zaposlenika prema poslodavcu. To znači da su svi zaposlenici u društvu, uključujući i plaćene pravne profesionalce, obvezani štititi poslovni interes poslodavca. Ta se dužnost može izvesti i iz različitih zakona, npr. iz čl. 27. Zakona o službenicima (*Angestelltengesetz -*). Ta obveza lojalnosti uključuje obvezu da se pred trećom osobom čuva kao tajna podatak o poduzeću. Dužnost čuvanja tajne traje dok traje odnos zaposlenja. Komunikacija između plaćenih pravnih profesionalaca i njihovih nadređenih, odnosno drugih zaposlenika podložna je toj općoj dužnosti čuvanja poslovne, tajne ako je to u interesu poslodavca. Nema zakonske odredbe o zaštiti te internoj dužnosti lojalnosti.

Prema čl. 15 Zakona o zaštiti podataka, podaci koji su postali dostupni za vrijeme ili zbog zaposlenja, smatraju se tajnim sve dok ne postoji zakonski razlog za njihovo otkrivanje.

6. Zaključak u pogledu pravnika u poduzećima

Pravnici u poduzećima nisu organizirani kao samostalna profesija, niti odvjetnici mogu biti zaposleni u poduzećima.

Pravnici u poduzećima nemaju pravo na pravnu profesionalnu povlasticu.

2. BELGIJA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Belgiji dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci koji su se u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštenu služiti se profesionalnim nazivom odvjetnik – *Avocat/Advocaat*. Budući da je u Belgiji profesionalna tajna zaštićena zakonskim odredbama koje se primjenjuju samo na odvjetnike, to znači da se na one osobe koje nisu ovlaštene pod tim nazivom obavljati profesionalnu djelatnost ti propisi ne odnose. *Avocat* mora biti član odvjetničke komore da bi mogao profesionalno djelovati kao odvjetnik.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Koncept plaćenog pravnog profesionalca čije je djelovanje regulirano ne postoji u Belgiji. U skladu s time ne postoji niti tijelo koje bi reguliralo djelovanje osoba koje kao zaposlenici pružaju pravne usluge svojim poslodavcima.

Međutim, plaćeni pravni profesionalci zaposleni u poduzećima osnovali su Institut pravnika u poduzećima – *Institut des Juristes d'entreprise/Instituut voor Bedrijfsjuristen*) (www.ibj.be) (dalje: Institut). Osnivanje ovog instituta priznato je Zakonom od 1. ožujka 2000. o osnivanju Instituta pravnika u poduzećima. Članstvo u Institutu je dobrovoljno.

Da bi postao *Juriste d'entreprise/Bedrijfsjurist* kandidat mora imati doktorski stupanj ili licencijati u pravu ili u notarskoj profesiji ili odgovarajuću stranu diplomu, mora biti povezan, ugovorom o radu ili statutom, s javnim ili privatnim društvom koje obavlja ekonomsku, društvenu, administrativnu ili znanstvenu aktivnost u Belgiji, uključujući federaciju poduzeća, izrađivati studije ili preporuke, sastavljati isprave, davati savjete ili pružati pravnu pomoć u ime tog društva, ili društva povezanog s njim ili u ime federacija poduzeća ili njihovih članova i mora u pravilu snositi pravnu odgovornost (čl. 4, st. 1. Zakona od 1. 3. 2000.).

Nitko ne može nositi naziv *Juriste d'entreprise/Bedrijfsjurist* ako ne ispunjava te uvjete i ako mu Institut nije dao svojstvo člana Instituta i odobrio da se koristi nazivom *Juriste d'entreprise/Bedrijfsjurist*. Neovlašteno korištenje tim nazivom kažnjava se novčanom kaznom (čl. 6. Zakona od 1. 3. 2000.).

3. Pravni izvori za profesionalnu povlasticu

Zakonski izvori

Dužnost čuvanja profesionalne tajne temelji se na odredbi čl. 458 Kaznenog zakona. Taj članak određuje da će se osoba koja otkrije tajnu koja joj je bila povjerena u obavljanju profesije ili zbog njezinog položaja, kazniti kaznom zatvora ili novčanom kaznom, osim ako je to učinila kao svjedok pred sudom ili je na to bila obvezana na temelju zakona. U skladu sa sudskom praksom stranka *Avocata/Advocaata* se ne može odreći čuvanja tajne. Izuzetno *Avocat/Advocaat* može otkriti ako smatra da mu je to dužnost u korist prava stranke na obranu. Inače, do kršenja obveze dolazi ako se svojevrijem otkrije tajna, premda je to učinjeno u toku postupka.

Prema čl. 5. Zakona od 1. 3. 2000. savjet koji *Juriste d'entreprise/Bedrijfsjurist* da u korist svojeg poslodavca i u okviru svojeg djelovanja kao *Juriste d'entreprise/Bedrijfsjurist* je

povjerljiv. Belgijska odvjetnička komora smatra da se ta "povjerljivost" ne može izjednačiti s profesionalnom tajnom *Avocat/Advocaat*. Razlika bi, u odnosu na profesionalnu tajnu *Avocat/Advocaat*, trebala biti u tome da je "povjerljivost" kao pravna povlastica *Juriste d'entreprise/Bedrijfsjurist*, ograničena na dopis kojim se od njega traži pravno mišljenje, na samo pravno mišljenje i na dopis kojim se to mišljenje dostavlja.

Premda to čl. 5. Zakona od 1. 3. 2000. izričito ne poziva na čl. 458. Kaznenog zakona kojim se predviđa kaznena odgovornost za odavanje profesionalne tajne, u doktrini se ističe da se taj članak odnosi i na pravnike u gospodarstvu¹¹. To znači da ako pravnik u gospodarstvu prilikom davanja pravnog mišljenja otkrije poslovnu tajnu, jednako je kazneno odgovoran i kao vanjski odvjetnik.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

U građanskim predmetima podnošenje dokumenata i ostalog pisanog materijala obuhvaćeno je profesionalnom tajnom.

U kaznenim predmetima, čim dokument bude zaplijenjen i uložen u sudski spis, može se koristiti kao dokaz protiv okrivljene osobe, osim ako nisu poduzeti pozitivni koraci da se taj dokument isključi pri odlučivanju. Isto načelo primjenjuje se i u postupcima u vezi sa zaštitom tržišnog natjecanja, budući da u Belgiji ne postoje posebne odredbe o zapljeni dokumenata u istrazi koju vodi agencija nadležna za zaštitu tržišnog natjecanja. Prema tome, važno je da se osigura zaštita profesionalne tajne radi sprečavanja zapljene dokumenta.

Dokument koji se nalazi u posjedu *Avocat/Advocaat* ne može biti predmet istrage i zapljene. Pretragu njegovog ureda mora voditi „*juge d'instruction*“ a pretrazi mora biti prisutan *Bâtonnier* ili njegov predstavnik. *Bâtonnier* ili njegov predstavnik odlučuju koji je dokument zaštićen profesionalnom tajnom.

U doktrini se ističe da su načela građanske ili kaznene pretrage ureda *Avocat/Advocaat mutatis mutandis* primjenjuju pretragu ureda *Juriste d'entreprise/Bedrijfsjurist*, ako je ta pretraga povezana s pravnim mišljenjem. O tome nema zakonskih odredbi. Institut je, međutim, izdao Smjernice u kojima se određuje uloga predsjednika Instituta u slučaju pretrage. Tako bi pretragom morao rukovoditi „*juge d'instruction*“, on bi trebao unaprijed o pretrazi obavijestiti predsjednika Instituta i zamoliti ga da on ili njegov predstavnik prisustvuju pretrazi. „*Juge d'instruction*“ nije ovlašten zaplijeniti dokumente. Radi ocjene radi li se o povjerljivom dokumentu ili ne, samo bi predsjednik Instituta ili njegov ovlaštenu predstavnik bili ovlaštenu izvršiti uvid u dokument i izvršiti odabir dokumenata. U slučaju neslaganja o tome radi li se o povjerljivim dokumentima ili ne, dokument se treba spremati u zatvorenu kuvertu o kojoj će se kasnije očitovati predsjednik Instituta i „*juge d'instruction*“.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *Avocat/Advocaat* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca.

¹¹ A. Benoit-Moury, N. Thirion, „Secret professionnel, confidentialite et juriste d'entreprise: la nouvelle donne“, *Journal des Tribunaux, Bruxelles*, 2001, No. 33.

Prema odredbama belgijskog radnog prava na plaćene pravne profesionalce čije djelovanje nije regulirano, u njihovom svojstvu kao zaposlenika, odnose se obveze o povjerljivosti prema njihovom poslodavcu.

Zakon o osnivanju Instituta pravnika u poduzeću od 1. ožujka 2000. ima četiri dijela, i to: prvi – opće odredbe (čl. 1-3), drugi – pravnik u poduzeću (čl. 4-6), treći – upravljanje i djelovanje Instituta (čl. 7-21) te četvrti prijelazne odredbe (čl. 22).

Prema čl. 2. Institut je pravna osoba koja ima sljedeće ciljeve: vođenje registra članova; donošenje deontoloških pravila profesije pravnika u poduzeću i nadzor nad njihovom primjenom; suradnja na stalnom razvijanju aktivnosti pravnika u poduzeću; briga o usavršavanju svojih članova u pravnim stvarima i pružanje savjeta u predmetima iz svoje nadležnosti, ili na vlastitu inicijativu ili na inicijativu vladinih agencija i stalno razvijanje. Institut može stjecati sredstva koja smatra potrebnima za izvršenje svojih ciljeva, i to uz naknadu ili bez naknade.

Organi Instituta su: opća skupština, savjet, stegovni odbor i žalbeni odbor (čl. 3).

Tko može postati članom Instituta uređeno je člankom 4. Prema stavku 1. Institut dodjeljuje svojstvo člana Instituta pravnika u poduzeću svakoj fizičkoj osobi koja to zatraži pod uvjetom da ispunjava sljedeće pretpostavke. Ta osoba mora:

- biti nositelj doktorskog stupnja ili licencijata u pravu ili u notarskoj službi ili odgovarajuće strane diplome;
- biti u vezi, temeljem ugovora o radu ili statuta, s javnim ili privatnim poduzećem koje obavlja ekonomsku, društvenu, upravnu ili znanstvenu aktivnost u Belgiji, uključujući udruženja poduzeća;
- izrađivati studije ili preporuke, sastavljati isprave, davati savjete ili pružati pravnu pomoć u ime tog poduzeća ili poduzeća povezanog s njim ili u ime udruženja poduzeća ili njihovih članova i
- mora u pravilu snositi pravnu odgovornost.

Stavkom 2. se određuje da se zahtjev za primanje u članstvo upućuje savjetu Instituta u obliku i na način određen pravilima Instituta.

DANSKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Danskoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci koji su se u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštteni služiti profesionalnim nazivom odvjetnik – *Advokat*.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Dužnost da poštuju profesionalnu tajnu postoji i za pravne profesionalce koji su zaposleni kod neke osobe. Oni su ovlaštteni obavljati takvu profesionalnu djelatnost pod profesionalnim nazivom *Advokat* pod uvjetom da su članovi *Danish Bar and Law Society* (www.advocom.dk) i da imaju dozvolu za obavljanje prakse koju im je izdala *Danish Bar and Law Society*.

U načelu, na plaćene pravne profesionalce odnose se ista pravila kao o profesionalnoj tajni kao i na pravne profesionalce čije je djelovanje regulirano, no o tome se još sudska praksa nije izjasnila. Sumnja postoji u pogledu toga da li će i ne i društvima kod kojih su oni zaposleni možda biti omogućeno da steknu u cijelosti istu razinu tajne. Nadalje, ističe se da u postupcima tržišnog natjecanja u koje je uključena Europska komisija, plaćeni profesionalci čije je djelovanje regulirano ne mogu zahtijevati isti stupanje obveze tajne kao i članovi odvjetničke komore koji su samostalni.

3. Pravni izvori za profesionalnu povlasticu

Zakonski izvori

Obvezu čuvanja profesionalne tajne uređuje čl. 170. Zakona o građanskom postupku. U skladu s tim člankom ne može se zahtijevati da *Advokat* iskazuje o onome za što je saznao u svojoj praksi kao profesionalni zastupnik protivno volji osobe koja ima pravo da se ta tajna očuva. Nadalje, sud može naložiti *Advokatu*, osim *Advokatu* obrane u kaznenim predmetima, da da iskaz ako se taj iskaz smatra odlučujućim za rješenje predmeta i kada je priroda predmeta i njegovo značenje za stranku na koju se odnosi ili za društvo takva da opravdava zahtjev za davanjem iskaza. U građanskim predmetima, takvim se nalogom ne može obuhvatiti ono što je *Advokat* iz tužbe koja mu je povjerena ili iz upute koja mu je dana za tu tužbu.

Sud može također odrediti opseg onoga o čemu se iskaz ne daje, uzimajući u obzir ono što je prema zakonu, svjedok obavezan zadržati tajnim i ono za što održanje tajnosti od osobite važnosti.

Navedeni dodatni subjektivni kriteriji: i) da li je iskaz odlučujući za rješenje predmeta, ii) da li je važan za stranku na koju se odnosi ili za društvo i iii) da li je održavanje tajnosti od bitne važnosti, posebnost su danskog prava i po time se Danska razlikuje od ostalih država.

Profesionalna pravila ponašanja

Code of conduct Danish Bar and Law Society nisu sami po sebi izvor prava. Međutim, u skladu sa zakonom, standardi koji uređuju djelovanje pravnih profesionalaca, uključujući i

plaćene pravne profesionalce čije je djelovanje regulirano, temelje se na praksi Stegovnog tijela i sudova.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Obveza podnošenja dokumenata koji se nalaze u posjedu *Advokata* i obveza *Advokata* da se pojavi kao svjedok uređeni su zakonima koji uređuju građanski i kazneni postupak. Kad *Advokat* nastupa kao odvjetnik obrane ili kao zastupnik u građanskom postupku, sud mu ne može naložiti da svjedoči ili da podnese dokumente. Izvan toga, sud može naložiti *Advokatu* da da iskaz ili da podnese dokumente u okolnostima kada *Advokat* ne zastupa stranku u sudskom postupku, neovisno o tome radi li se o građanskom ili kaznenom postupku. Taj subjektivni kriterij primjenjuje se samo onda kad *Advokat* daje pravni ili poslovni savjet.

U građanskom postupku *Advokat* može odbiti podnijeti dokumente. Ako stranka odbije podnijeti dokumente, to joj se može uzeti njoj na štetu kad ocjenjuje dokaze. U kaznenim postupcima, stranka načelno može odbiti podnijeti dokaz u svojem posjedu, ali sud može donijeti odluku kojom nalaže policiji da zaplijeni dokumente koji pripadaju stranci.

U Danskoj ne postoje posebne odredbe o istrazi i postupcima o zaštiti tržišnog natjecanja, pa se i u tim postupcima primjenjuju navedena načela o podnošenju dokumenata.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *Advokate* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca.

Plaćeni profesionalci zaposleni u poduzećima osnovali su grupu *Dansk forening for virksonhedsjurister* (dfvj.dk). Članstvo u grupi je dobrovoljno.

Zakon o radnim odnosima zahtijeva da su zaposlenici, što se dakako odnosi i na plaćene pravne profesionalce čije djelovanje nije regulirano, obvezni na tajnost prema poslodavcu. Pozivanjem na tu obvezu ne može se, međutim, odbiti otkrivanje dokumenata i pisane komunikacije u sudskom postupku.

FRANCUSKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Francuskoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci koji su se u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštenu služiti se profesionalnim nazivom *Avocat*. Budući da je u Francuskoj profesionalna tajna zaštićena zakonskim propisima koji se primjenjuju samo na odvjetnike, to znači da se na one osobe koje nisu ovlaštene pod tim nazivom obavljati profesionalnu djelatnost ti propisi ne odnose.

2. Plaćeni pravni profesionalni čije je djelovanje regulirano

Da bi mogao obavljati svoju profesionalnu aktivnost *Avocat* mora biti član odvjetničke komore. Zbog toga koncept plaćenog pravnog profesionalca čije je djelovanje regulirano ne postoji u Francuskoj. U skladu s time ne postoji niti tijelo koje bi reguliralo djelovanje osoba koje kao zaposlenici pružaju pravne usluge svojim poslodavcima. *Avocat* može biti zaposlen kod drugog *Avocat* ili društvu *Avocata*. No time on ostaje samo "pravni profesionalac čije je djelovanje regulirano", a ne i plaćeni pravni profesionalac čije je djelovanje regulirano

3. Pravni izvori za profesionalnu povlasticu

Zakonski izvori

Dužnost čuvanja profesionalne tajne uređena je u Francuskoj odredbama čl. 2. Odluke sa zakonskom snagom br. 2005-003 kojom se prihvaćaju unutarnja nacionalna pravila o profesiji advokat, čl. 66-5 Zakona od 31. prosinca 1971. kojim se prihvaćaju izmjene određenih pravosudnih i pravnih profesija, izmijenjenog Zakonom od 7. travnja 1997. i čl. 226-13 Kaznenog zakona.

Prema tim odredbama izričito se određuje da *Avocat* ne smije otkriti podatak koji ulazi u profesionalnu tajnu. Prema čl. 226-13 Kaznenog zakona osoba koja otkrije tajni podatak koji joj je bio povjeren zbog njezinog položaja ili zbog profesije ili zbog privremenog obavljanja određene funkcije ili zadatka, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine ili novčanom kaznom do 15.000 EUR.

Profesionalna pravila ponašanja

Prema čl. 2. čl. 2. Odluke sa zakonskom snagom br. 2005-003 kojom se prihvaćaju unutarnja nacionalna pravila o profesiji advokat a kojim pravilima se usklađuje praksa francuskih odvjetničkih komora profesionalna tajna je pitanje javnog poretka i ona je opća, apsolutna i neograničena s obzirom na vrijeme. Njezina povreda dovodi do stegovnog postupka i stegovne odgovornosti i kažnjiva je po Kaznenom zakonu.

U građanskom postupku se na podnošenje dokumenata i drugih pisanih materijala odnosi obveza profesionalne tajne.

U kaznenim predmetima, čim dokument bude zaplijenjen i uložen u sudski spis, može se koristiti kao dokaz protiv okrivljene osobe, osim ako nisu poduzeti pozitivni koraci da se taj dokument isključi pri odlučivanju. Isto vrijedi i u postupcima u vezi sa zaštitom tržišnog natjecanja.

Dokumenti koje *Avocat* ima u svojem posjedu zaštićeni su od pretrage i pljenidbe u opsegu u kojem, u skladu s čl. 56-1 Zakona o kaznenom postupku, predraga ureda *Avocat* mora izvršiti u skladu s odredbama Zakona br. 2000-516 od 15. lipnja 2000. kojim se osnažuje zaštita presumpcije nevinosti i prava žrtava. Pretragu mora voditi "*juge d'instruction*" a ne policija i to u prisutnosti *Battoniera* ili njegovog predstavnika. *Battonier* ili njegov predstavnik određuju koji dokumenti su zaštićeni profesionalnom tajnom. Zakon o kaznenom postupku izričito određuje da policija i *juge d'instruction* prije pretrage moraju poduzeti sve nužne korake da se zaštiti profesionalna tajna i pravo na obranu. Jedini dokument koji *juge d'instruction* može zaplijeniti je dokument koji predstavlja *corpus delicti*.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *Avocat* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca.

I u Francuskoj postoji udruživanje na dobrovoljnom temelju plaćenih pravnih profesionalaca čije djelovanje nije regulirano u udruge i to *Association Française des Juristes d'Enterprise* (www.afje.org) i *Cercle Montesquieu*. Po deontologiji *juriste d'entreprise* treba biti diskretan. Mora poštivati povjerljiv karakter svakog podatka koji mu je kao takav dan ili koji je po svojoj kvaliteti takav i to kako za vrijeme trajanja svoje funkcije tako i nakon njezinog prestanka, osim u slučajevima kad zakon određuje drugačije.

Plaćeni profesionalci čije djelovanje nije regulirano su, u skladu s odredbama svojim ugovora o zaposlenju, u njihovom svojstvu kao zaposlenici, obvezni na tajnost prema poslodavcu. Pozivanjem na tu obvezu ne može se, međutim, odbiti otkrivanje dokumenata i pisane komunikacije u sudskom postupku.

NJEMAČKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Njemačkoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci koji su se u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštene služiti se profesionalnim nazivom *Rechtsanwalt*. Budući da je u Njemačkoj profesionalna tajna zaštićena zakonskim propisima koji se primjenjuju samo na odvjetnike, to znači da se na one osobe koje nisu ovlaštene pod tim nazivom obavljati profesionalnu djelatnost ti propisi ne odnose.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Njemačkoj je dopušteno da se pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano registriraju kod odvjetničke komore i da obavljaju svoju profesionalnu djelatnost pod profesionalnim nazivom *Rechtsanwalt*.

Djelatnost odvjetnika u stalnom poslovnom odnosu uređena je § 46 Saveznog zakona o odvjetništvu (*Bundesrechtsanwaltsordnung* – BRAO). Takav odvjetnik naziva se i *Syndicusanwalt*.

Prema § 46, stavak 1 BRAO *Syndicusanwalt* je odvjetnik upisan u imenik odvjetnika koji je u stalnom radnom odnosu s privatnim poslodavcem i koji je tom poslodavcu stavio na raspolaganje svoje radno vrijeme i svoju radnu snagu. Poslodavac je najčešće neko poduzeće ili savez, pa se tako razlikuju *Unternehmenssyndici* i *Verbandssyndici*. Prvonavedeni se najčešće bave građanskim i trgovačkim pravom općenito, a drugonavedeni su specijalizirani za radno pravo. Uz svoj položaj kod poslodavca, *Syndicusanwalt* zadržava svoj ured. Prema jednoj anketi 86% *Unternehmenssyndici* provode više od 80% svojeg radnog vremena u poduzeću. Nasuprot tome, *Verbandssyndici* imaju više vremena za vlastiti odvjetnički ured i samo njih 57% provodi više od 80% svojeg radnog vremena na radu u savezu.

Da bi bio primljen u komoru pravni profesionalac zaposlen kod privatnog poslodavca mora, u skladu s § 7, t. 8 BRAO, dokazati da je trajni radni odnos u kojem se nalazi ne utječe na njegovu samostalnost kad djeluje kao odvjetnik. Naime, tim člankom se predviđa da se neće primiti u odvjetništvo osoba koja obavlja djelatnost koja nije spojiva s pozivom odvjetnika, posebno s njegovim položajem kao neovisnog tijela pravne pomoći, ili ako bi takva djelatnost mogla ugroziti njegovu samostalnost. Iz toga je vidljiv i stav njemačkog prava koje odvjetnika ne smatra osobom koja se vodi poslovanje ili trgovinu, već neovisnim tijelom pravne pomoći. Prema tome, ako postoji nešto što će ugroziti samostalnost odvjetnika, upis se neće dopustiti. Treba naglasiti da sama činjenica zaposlenja ne isključuje samostalnost.

Djelovanje *Syndicusanwalta* podložno je određenim zakonskim ograničenjima. *Syndicusanwalt* ne smije svojeg poslodavca zastupati u svojstvu odvjetnika zastupati pred sudovima ili arbitražama (§ 46, st. 1 BRAO). Svojeg poslodavca može, međutim, zastupati ako ne djeluje u svojstvu odvjetnika, već kao član upravnog odbora ili obični zaposlenik temeljem punomoći. On, međutim, može u svojstvu odvjetnika zastupati treće osobe.

Syndicusanwalt ne smije raditi istom pravnom predmetu kao posebni savjetnik, ako je u tom predmetu već bio angažiran u davanju pravnih savjeta u nekom zaposleničkom ili drugom poslovnom odnosu, niti ako se u tom predmetu ranije pojavljivao kao odvjetnik (§ 46, st. 2 BRAO). Ta zabrana odnosi se i na sve koji su s odvjetnikom povezani u društvu ili kroz neki

drugi poslovni odnos kao i na odvjetnike i pripadnike drugih zanimanja koji su s njime bili povezani (§ 46, st. 3 BRAO).

Sporno je uživa li ili ne *Syndicusanwalt* pred sudom povlastice koje ima odvjetnik. Prema odluci Saveznog suda nije mu priznato pravo da odbije svjedočenje i da odviše uvid u svoje predmete sve dok je u radnom odnosu sa svojim poslodavcem (NJW, 1999, 1715-1716). U doktrini se ističe da bi trebao imati jednak položaj kao i odvjetnik.

Istraživanja pokazuju da je postojanje *Syndicusanwalta* korisno za poslodavce jer oni svojim djelovanjem sprečavaju nastanak sukoba. Nadalje, uloga koju *Syndicus* ima kao odvjetnik neodvojiva je od njegove uloge kao zaposlenog. Naime, titula odvjetnika omogućuje mu nepristrano djelovanje, pravno savjetovanje i jača povjerenje u njega. *Syndicusanwalta* nadopunjuju se u svojem djelovanju s ostalim samostalnim odvjetnicima i ne predstavljaju jedni drugima konkurenciju.

3. Pravni izvori za profesionalnu povlasticu

Zakonski izvori

Dužnost čuvanja profesionalne tajne predviđaju u Njemačkoj § 203 Kaznenog zakona (*Strafgesetzbuch* - StGB).

Neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne kažnjivo je kaznom zatvora od jedne godine ili novčanom kaznom (§ 203 KZ). Dakako, uz kaznenu odgovornost postoji i stegovna odgovornost unutar odvjetničke komore.

Profesionalna pravila ponašanja

Dužnost čuvanja profesionalne tajne predviđaju § 43A, stavak 2 BRAO i § 2 Uredbe o saveznoj odvjetničkoj komori (*Berufsordnung der Bundesrechtsanwaltskammer* – BORA).

Dužnost čuvanja odvjetničke tajne po § 43A, stavak 2 BRAO i § 2 BORA odnosi na sve što je odvjetnik saznao u obavljanju svojeg posla, dok je profesionalna tajna po § 203 KZ ograničena na podatke koji se odnose na treću osobu. Za *Syndicusanwalt* ta se dužnost odnosi na podatak dobijen za vrijeme pružanja pravnog savjeta a ne za vrijeme upravljanja, nadzora ili pružanja računovodstvene usluge. Zbog toga je ključno da on drži odvojeno predmete u kojima pruža pravni savjet od ostalih predmeta.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

U građanskim postupcima podnošenje isprava i pisanog materijala podložno je obvezi profesionalne tajne ako se ta dokumentacija nalazi u posjedu odvjetnika. To je uređeno odredbom § 383, st. 1, t. 6 Zakona o građanskom postupku (*Zivilprozessordnung* - ZPO). Tako *Syndicusanwalt* može odbiti davanje dokaza o bilo kojem podatku koji je dobio u pružanju te usluge. To se, međutim, ne odnosi na podatke koje je dobio dok je obavljao upravljačke (management) ili računovodstvene poslove ili na podatke koje je dobio prije nego što mu je dana uputa kao *Syndicusanwalt*.

U kaznenim postupcima u § 97 Zakona o kaznenom postupku (*Strafprozessordnung* - StPO), koji se primjenjuje u postupcima radi zaštite tržišnog natjecanja) određeni su dokumenti koji su izuzeti od zapljene.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *Rechtsanwalta* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca.

Plaćeni profesionalci čije djelovanje nije regulirano su, u skladu s odredbama svojim ugovora o zaposlenju, u njihovom svojstvu kao zaposlenici obvezni na tajnost prema poslodavcu. Pozivanjem na tu obvezu ne može se, međutim, odbiti otkrivanje dokumenata i pisane komunikacije u sudskom postupku.

GRČKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Grčkoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci koji su se u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštene služiti se profesionalnim nazivom *Dikigoros*. Budući da je u Grčkoj profesionalna tajna zaštićena zakonskim propisima koji se primjenjuju samo na odvjetnike, to znači da se na one osobe koje nisu ovlaštene pod tim nazivom obavljati profesionalnu djelatnost ti propisi ne odnose.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Grčkoj nije poznat koncept plaćenih pravnih profesionalaca čije djelovanje nije regulirano. Međutim, *dikogoros* može davati interne pravne savjete društvima. U takvom slučaju on pruža svoju uslugu ili kao samostalni pravni profesionalac ili kao „zaposleni“ pravni profesionalac (i to samo za predujam), ili istovremeno dijelom kao samostalni pravni profesionalac a dijelom kao „zaposlen“ (samo za predujam).

3. Pravni izvori za profesionalnu povlasticu

Zakonski izvori

Dužnost čuvanja profesionalne tajne predviđena je u Kaznenom zakonu, Zakonu o kaznenom postupku i Zakonu o građanskom postupku.

Profesionalna pravila ponašanja

Dužnost čuvanja odvjetničke tajne sadrži čl. 49 Zakona o odvjetništvu.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Prema članku 261 Zakona o kaznenom postupku *dikigoros* mora predati sudu dokumente, čak i originale kao i sve druge predmete koji se nalaze u njegovom posjedu zbog njegove dužnosti, uloge ili profesije, osim ako u pisanom obliku ne izjavi, bez navođenja razloga, da se radi o diplomatskoj ili vojnoj tajni od interesa za sigurnost države ili o tajni koja se odnosi na njegovu profesiju.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Grčko pravo ne poznaje ovu kategoriju osoba.

IRSKA

Opća napomena

U Irskoj, jednako kao i u Ujedinjenom Kraljevstvu, pitanje povlastice i bilo koje pravo na povlasticu temelji se na bitno drugačijem konceptu nego što je to koncept profesionalne tajne u kontinentalnim jurisdikcijama. U kontinentalnim jurisdikcijama obveza poštivanja poslovne tajne je dužnost koju pravni profesionalci imaju na temelju zakona. U zemljama pripadnicama *common law* sustava prava, a tako je i u Irskoj i u Ujedinjenom Kraljevstvu, taj koncept uređuju sudovi kao povlasticu na koju ima pravo stranka tijekom postupka. Zbog toga, kriterije za primjenu profesionalne tajne, bez obzira na to radi li se o građanskom ili kaznenom postupku, određuju sudovi. Kao opće pravilo, povlastica pripada stranci i stranka se te povlastice pod određenim okolnostima može odreći.

Irsko pravo predviđa dvije vrste komunikacije na koje se odnosi povlastica. Prva je profesionalna pravna povlastica (*legal professional privilege*) koja se odnosi na tajnu između odvjetnika i njihovih stranaka. Druga je povlastica u postupku (*litigation privilege*) koja ne mora uvijek biti povjerena odvjetnicima.

Da bi se povlastica mogla odnositi na neku komunikaciju, ta komunikacija mora biti učinjena *lawyeru* ili je on mora učiniti za vrijeme trajanja profesionalnog odnosa ili s namjerom uspostavljanja takvog odnosa. Pojam „*lawyer*“ u tom smislu se odnosi na *solicitore* i *barristere* ali također i na druge pravne profesionalce neovisno o tome da li je njihovo djelovanje regulirano ili ne. Ona se ne odnosi na osobe bez pravne kvalifikacije koja daje pravni savjet ili na osobe koje su prestale djelovati kao *lawyer*. Međutim u skladu s odlukom u engleskom predmetu *New Victoria v. Ryan* najvjerojatnije da će se ta povlastica ograničiti na pravne savjetnike kao što su to *solicitori* i *barristeri* koji su profesionalno kvalificirani, članovi su profesionalnih tijela i podložni su stegovnim i etičkim pravilima svoje profesije i koji duguju obvezu sudu.

Povlastica (*privilege*) može se odrediti kao ovlast da se odbije otkriti sadržaj dokumenta čije se postojanje može otkriti. To je zapravo prigovor na predočenje važnog dokumenta koji je bio otkriven u *Affidavit of Discovery*. Stranka koja radi *discovery* može u svojem popisu dokumenata otkriti postojanje i dokumenta na koji se odnosi povlastica. Ako se usvoji zahtjev za povlasticom, dokument je zaštićen od predstavljanja. O zahtjevu za povlasticom mogu odlučivati samo sudovi.

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Irskoj pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano su *solicitori* i *barristeri* koji su ovlašteni da obavljaju svoju profesionalnu djelatnost pod tim nazivima.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Za *solicitore* vrijedi da su oni ovlašteni djelovati pod tim nazivom pod pretpostavkom da su upisani u red *solicitora* i da imaju dozvolu za obavljanje prakse, ne postoji razlika između plaćenih pravnih profesionalaca i samostalnih pravnih profesionalaca koji su to prema propisima *Law Society of Ireland*.

Premda su *barristeri* najčešće plaćeni pravni profesionalci na njih se ne odnose pravila *Bar Councila*. Međutim, uzimajući u obzir činjenicu što je pravna osnova za primjenu profesionalne povlastice u Irskoj, njihovi poslodavci su ovlašteni da istaknu povlasticu kad se ona u Irskoj primjenjuje zbog profesionalne kvalifikacije odnosno *barristera*.

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Uz ono što je navedeno u općim napomenama ovdje navodimo da je *legal professional privilege* je u Irskoj samo jedan od priznatih oblika povlastica. To je opće usvojeno načelo i ono razlikuje dvije kategorije komunikacije između odvjetnika i stranke: povjerljivi pravni savjet (*confidential legal advice*) i povjerljive dokumente (*confidential documents*) u očekivanju sudske postupka.

Prva kategorija odnosi se na povlasticu koja postoji u vezi s određenom povjerljivom komunikacijom između profesionalnog pravnog savjetnika i njegove stranke. Irski sudovi već dugo prihvaćaju da kad pravni savjetnik i njegova stranka međusobno komuniciraju radi dobijanja ili pružanja pravnog savjeta da je takav savjet povjerljiv između tih osoba i ne može se otkriti drugoj osobi bez suglasnosti stranke.

Druga kategorija se odnosi na povjerljivost dokumenata nastalih zbog straha od parnice ili u očekivanju parnice ili u svrhu parnice. Sud će prihvatiti zahtjev da se povlastica odnosi na te dokumente ako se može dokazati da su ti dokumenti nastali zbog straha od parnice ili u očekivanju parnice ili u svrhu parnice.

Kao što je to naglašeno ta povlastica pripada stranci a ne pravnom savjetniku i zbog toga se, ako stranka to želi, može od nje odreći.

Povlastica se ne odnosi na komunikaciju do koje je došlo radi promicanja nekog kaznenog djelovanja, prijevare, odstupanja od zakonskih ovlasti i sl. Takva komunikacija ne ulazi u polje primjene profesionalnog pravnog savjeta.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

U Irskoj se ne razlikuje pravo stranke da istakne povlasticu u slučaju zahtjeva za podnošenjem određenog dokumenta sudu, u pravilu kao dio postupka *discovery* u građanskom postupku, od prava da se protivi pljenidbi u kaznenom postupku.

Ne postoje posebna pravila koja bi uređivala pitanje profesionalne povlastice u vezi s postupcima zbog povrede tržišnog natjecanja. U tim slučajevima primjenjivala bi se ista načela o profesionalnoj povlastici.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

U Irskoj postoje plaćeni Pravni profesionalci na koje se ne odnosi regulative ovlaštenih tijela kao što su to *Bar Council* ili *Law Society of Ireland*. U pravilu nema ograničenja za primjenu profesionalne povlastice pod uvjetom da je sud zadovoljan s time da su to osobe koje imaju profesionalnu pravnu kvalifikaciju.

Takvi plaćeni pravni profesionalci profesionalni imaju, dakako, dužnosti u skladu s odredbama njihovih ugovora o zaposlenju, da poštuju povjerljivost poslova njihovih poslodavaca, ali takva pravila ne daju njihovim poslodavcima nikakva dodatna prava osim kad se primjenjuje profesionalna povlastica.

ITALIJA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Italiji dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci koji su se u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštenu služiti se profesionalnim nazivom *avvocato*. Budući da je u Grčkoj profesionalna tajna zaštićena zakonskim propisima koji se primjenjuju samo na odvjetnike, to znači da se na one osobe koje nisu ovlaštene pod tim nazivom obavljati profesionalnu djelatnost ti propisi ne odnose.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Italiji postoji izuzetak koji se odnosi na plaćene pravne profesionalce koji su zaposleni u javnim tijelima i rade u njihovim pravnim odjelima. Oni se mogu upisati u odvjetničku komoru i podložni su profesionalnim pravilima ponašanja komore.

Prema članku 3, stavcima 2 i 3 Kraljevskog dekreta br. 1578 od 27. 11. 1933 (*Reggio decreto legge 27. novembre 1933 n. 1578/33 Ordinamento delle professioni di avvocato e procuratore*) (Zakon o odvjetnicima i prokuratorima) profesija *avvocato* je nespojiva s bilo kakvim javnim ili privatnim zaposlenjem. Međutim, u stavku 4 od toga su izuzeti *avvocati* zaposleni u javnim tijelima. Oni se upisuju u poseban popis odvjetničke komore i mogu djelovati samo za svojeg poslodavca.

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Zakoni

U Italiji su odredbe o profesionalnoj pravnoj povlastici sadržane u odredbama Zakona o kaznenom postupku (*Codice di procedure criminale*), Zakonu o parničnom postupku (*Codice di procedura civile*) i u Zakonu o odvjetnicima i prokuratorima. Njihove odredbe si primjenjuju samo na *avvocate*. Opseg profesionalne tajne je u Italiji vrlo uzak i odredbe u tim zakonima štite više odvjetnike a ne stranke. Načelno, te odredbe zaštićuju odvjetnike i njihove urede dok stranke, općenito, ne mogu se same pozvati na zaštitu kod pretrage ili zapljene dokumenata poslanih odvjetniku ili primljenih od odvjetnika.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Dužnost odvjetnika da podnese dokumente u sudskom postupku uređena je i u građanskom i u kaznenom postupku. *Avvocato* kojem je naloženo da podnese sudu dokumente koji se nalaze u njegovom posjedu može odbiti da to učini izjavljujući da su ti dokumenti povjerljivi i vezani za njegovu profesionalnu djelatnost. Ta izjava podložna je ocjeni suda.

Ne postoje posebne odredbe o zaštiti profesionalne tajne u upravnim postupcima pred tijelima za zaštitu tržišnog natjecanja.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *avvocato* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca. Te odredbe, međutim, nisu dovoljne da bi takva osoba mogla odbiti otkrivanje u sudskom postupku.

Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano, a koji rade u poduzećima, udruženi su, po dobrovoljnoj osnovi, u *Associazione Italiana Giuristi di Impresa (AIGGI)*.

NIZOZEMSKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Nizozemskoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano a koji su u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlašteni služiti se profesionalnim nazivom *Advocaat*.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Dužnost čuvanja profesionalne tajne odnosi se na sve *advocate*, neovisno o tome da li su zaposleni kod neke osobe ili ne, odnosno neovisno o tome da li su plaćeni ili ne.

Prema tome, u odnosu na dužnost čuvanja profesionalne tajne nema razlike između pravnih profesionalaca čije je djelovanje regulirano i plaćenih pravnih profesionalaca čije je djelovanje regulirano. Plaćeni Pravni profesionalci ponekad se nazivaju "*Cohen-Advocaat*".

Prema Pravilniku koji je donijela skupština Nizozemske odvjetničke komore *in-house* odvjetnicima (*Verordening op de praktijkrechtspersoon – By-law on inhouse advocates*) od 1. svibnja 1997. *advocaati* mogu biti zaposleni u uredu za pravnu pomoć te kod organizacija koje imaju nekomercijalne ciljeve. Oni također mogu biti zaposleni kod određenih profesionalaca koji se bave slobodnim zanimanjima (javni bilježnici, patentni zastupnici i porezni savjetnici) (čl. 3, st. 1 Pravilnika). *Advocaati* mogu biti zaposleni i kod drugih poslodavaca (čl. 3, st. 2. Pravilnika).

Cohen-advocaati moraju sa svojim poslodavcem imati sklopljen *Professional Charter for the In-house Advocate* koji jamči njihovu samostalnost. Oni mogu, u slučajevima mogućeg sukoba interesa, zastupati samo svojeg poslodavca (čl. 4. Pravilnika).

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Zakoni

Dužnost čuvanja profesionalne tajne uređena je odredbama čl. 51. Zakona o tržišnom natjecanju, čl. 272. Kaznenog zakona, čl. 218 Zakona o kaznenom postupku i čl. 165, st. 2. Zakona o parničnom postupku.

Profesionalna pravila

Dužnost čuvanja odvjetničke tajne određena je u članku 6. Kodeksa Nizozemske odvjetničke komore iz 1992.

Profesionalna povlastica vrijedi i za bivše plaćene pravne profesionalce u odnosu na slučajeve u kojima su djelovali kao *advocaati*. Stranka može osloboditi *advocaat* od dužnosti čuvanja profesionalne tajne. U tom slučaju *advocaat* mora vrlo savjesno provjeriti provjeriti tu izjavu kako bi spriječio štetu koja bi za stranku mogla nastati.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Načelo zaštite profesionalne tajne primjenjuje se u odnosu na podnošenje dokumenata u parničnom i kaznenom postupku.

U postupcima zaštite tržišnog natjecanja, prema članku 51 Zakona o tržišnom natjecanju, predviđena je primjena načela zaštite profesionalne tajne na pljenidbu dokumenata u postupcima iz zaštite tržišnog natjecanja. Pravo tijela za zaštitu tržišnog natjecanja da zapljene dokumente ograničeno je profesionalnom tajnom za komunikaciju „razmijenjenu između poduzeća i *advocaata*“. Prema stavu Nizozemske odvjetničke komore pri tome se ne radi razlika radi li se o samostalnom *advocaat* ili o *cohen-advocaat*. Taj stav je u suprotnosti sa stavom Europske komisije o doseg u profesionalne tajne u odnosu na pravnike u gospodarstvu.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *advocaat* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca.

U Nizozemskoj plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano, a koji su zaposleni u poduzećima, organizirani u udruženje pod nazivom *Nederlands Genootschap van Bedrijfsjuristen* (www.ngb.nl).

Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano su ovlaštteni zastupati svoje poslodavce pred sudom u slučajevima kad nije obvezno zastupanje od strane *advocaat*. U tom slučaju oni se ne smiju služiti titulom *advocaat* jer nisu registrirani u komori. Oni u postupku djeluju kao pravni savjetnici i na njih se ne odnosi profesionalna tajna.

Pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano temeljem odredbi ugovora s poslodavcima obvezani su na povjerljivost. Međutim, ta obveza se ne može izjednačiti s profesionalnom tajnom koja se odnosi na *advocaate*.

PORTUGAL

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Portugalu dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano a koji su u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlašteni služiti se profesionalnim nazivom *advogado*.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Dužnost čuvanja profesionalne tajne odnosi se i na one pravne profesionalce koji su zaposleni kod druge osobe. Oni su ovlašteni obavljati profesionalnu djelatnost pod nazivom *advogado* pod uvjetom da su članovi Odvjetničke komore. U skladu s time, ne razlikuje se između pravnih profesionalaca čije je djelovanje regulirano i plaćenih pravnih profesionalaca čije je djelovanje regulirano pod uvjetom da su oni registrirani u odvjetničkoj komori.

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Zakoni

Dužnost čuvanja profesionalne tajne uređena je odredbom čl. 135 Zakona o kaznenom postupku.

Profesionalna pravila

Dužnost čuvanja profesionalne tajne uređena je čl. 81. Pravilnika Portugalske odvjetničke komore (*Estatuto de Ordem dos Advogados – EOA*). Na snazi je verzija donesena zakonom br. 80/2001 od 20. 7. 2001. Prema toj odredbi profesionalnom tajnom obuhvaćene sve što je odvjetniku otkrila njegova stranka.

Kod plaćenih pravnih profesionalaca čije je djelovanje regulirano – *advogado* zaposlen u trgovačkom društvu, u skladu s čl. 81 EOA, znači da se profesionalna tajna odnosi na sve ono što je *advogado* saznao od službenika, direktora ili zaposlenika društva.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Nema razlike između podnošenja i zapljene dokumenata u građanskom i kaznenom postupku. Prema čl. 81, st. 4. EOA profesionalna tajna odnosi se na sve dokumente i drugi materijal koji se izravno ili neizravno odnosi na činjenice koje su predmet profesionalne tajne.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *advogado* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca, osim ako su te osobe registrirani kao *advogado* u Portugalskoj odvjetničkoj komori.

Na svaku od tih osoba se, na temelju odredbi ugovora o zaposlenju, odnosi obveza povjerljivosti prema poslodavcima. Te odredbe, međutim, nisu dovoljne da bi takva osoba mogla odbiti otkrivanje u sudskom postupku.

ŠPANJOLSKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Španjolskoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano a koji su u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlaštene služiti se profesionalnim nazivom *abogado*.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Dužnost čuvanja profesionalne tajne odnosi se i na one pravne profesionalce s nazivom *abogado* koji su zaposleni kod druge osobe. Mogućnost zapošljavanja *abogado* kod druge osobe predviđa čl. 27, st. 4. Zakona o odvjetništvu (Zakon br. 658/2001 od 22. 6. 2001.).

Oni su ovlaštene obavljati takvu profesionalnu djelatnost i vezani su profesionalnom tajnom. Pri tome Komora nadzire da li se ugovorom o zaposlenju poštuje sloboda i samostalnost obavljanja odvjetničke djelatnosti. U skladu s time, ne razlikuje se između pravnih profesionalaca čije je djelovanje regulirano i plaćenih pravnih profesionalaca čije je djelovanje regulirano pod uvjetom da su oni registrirani u odvjetničkoj komori. Takav *abogado* može zastupati svojeg poslodavca

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Zakoni

Dužnost čuvanja profesionalne tajne uređena je odredbom članaka 20 i 24. španjolskog Ustava, čl. 199 Kaznenog zakona, čl. 437, st. 2 Zakona o sudovima. *Abogado* koji povrijedi odredbe Kaznenog zakona o profesionalnoj tajni kazneno je odgovoran.

Profesionalna pravila

Dužnost čuvanja profesionalne tajne uređena je čl. 32 Zakona o odvjetništvu. Prema čl. 5, st. 2 Kodeksa odvjetničke etike Španjolske odvjetničke komore od 27. 9. 2002. određuje da se „obveza i pravo profesionalne tajne sastoji od povjerenja i prijedloga stranaka, suprotnih stranaka, drugih odvjetnika i činjenica i dokumenata koji su mu postali poznati ili koje je primio zbog različitih tipova profesionalnog djelovanja“. I iz te odredbe se vidi da se profesionalna tajna odnosi i na *abogado* koji je zaposlen kod poslodavca.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Na podnošenje i zapljenu dokumenata i druge pisane komunikacije odnosi se profesionalna tajna *abogada* i u građanskom i u kaznenom postupku. U određenim okolnostima, po savjetu predsjednika komore, *abogado* može postupiti udovoljiti zahtjevu za otkrivanjem ako bi obveza dovela do nepopravljive štete.

Ne postoje posebna pravila o profesionalnoj tajni u administrativnim postupcima iz zaštite tržišnog natjecanja.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalce koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *abogado* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca, osim ako su te osobe registrirani kao *advogado* u Portugalskoj odvjetničkoj komori.

Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano osnovali su udruženje *Asociacion Espanola de Abogados de Empresa*. Članstvo je dobrovoljno i to tijelo se ne može izjednačiti s odvjetničkom komorom.

Na svaku od tih osoba se, na temelju odredbi ugovora o zaposlenju, odnosi obveza povjerljivosti prema poslodavcima. Te odredbe, međutim, nisu dovoljne da bi takva osoba mogla odbiti otkrivanje u sudskom postupku.

UJEDINJENO KRALJEVSTVO

ENGLESKA I WALES

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Engleskoj i Walesu pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano su *solicitori* i *barristeri* koji su ovlaštene da obavljaju svoju profesionalnu djelatnost pod tim nazivima.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Plaćeni Pravni profesionalci koji svoj posao obavljaju temeljem svojih kvalifikacija kao *barristeri* smatraju se dijelom profesije i čak su i predstavljeni u *General Council of the Bar of England and Wales*. Takvi *barristeri* su isto tako ovlaštene davati savjete strankama svojih poslodavaca pod uvjetom da su ti poslodavci *solicitori*.

Slično je i u slučaju *solicitora*, te osobe su ovlaštene obavljati svoju profesionalnu djelatnost pod profesionalnim nazivom *solicitor* pod uvjetom da su upisani u red *solicitora* i da imaju dozvolu za obavljanje prakse, u kojem slučaju su podložni istim dužnostima i obvezama kao i njihovi kolege u privatnoj praksi.

U odnosu na plaćene pravne profesionalce koji su *solicitori*, postoje dva dobrovoljna udruženja *Law Society*, *The Commerce and Industry Group* i *solicitori* u *Local Government Group*, koji djelomično predstavljaju plaćene pravne profesionalce. Osim činjenice da su i jedna i druga grupa predstavljeni u *Council of the Law Society*, niti jedna od tih grupa nema ulogu u reguliranju plaćenih pravnih profesionalaca.

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

U Ujedinjenom Kraljevstvu koncept pravne povlastice (*legal privilege*) razvili su sudovi kao povlasticu koja se može istaknuti kao pravo stranke u tijeku sudskog postupka. Posljedica toga je da se primjena profesionalne pravne povlastice određuje i u građanskom i u kaznenom postupku u skladu s kriterijima koje određuje sud.

U predmetu *R v Derby Magistrates Court* sud je zauzeo stav da „je načelo da osoba uvijek mora biti u mogućnosti savjetovati se u povjerenju sa svojim pravnikom budući da bi u suprotnom mogla zadržati pola istine. Stranka mora biti sigurna da ono što kaže svojem pravniku u povjerenju neće nikad, bez njezinog pristanka, biti otkriveno. Profesionalna pravna povlastica je zbog toga više od običnog pravila o izvođenju dokaza ograničenog u primjeni na činjenice pojedinog slučaja. To je osnovna pretpostavka na kojoj se temelji suđenje.“

U predmetu *Morgan Grenfell & Co. Ltd.* sud je smatrao da „ima mnogo situacija u građanskom i u kaznenom pravu u kojima odgovornost ovisi o stanju svijesti u kojem je nešto učinjeno. Osim izuzetnog slučaja u kojem se čini da je stranka primila pravni savjet da si stvori bolje uvjete za počinjenje kaznenog djela, to se ne smatra dovoljnim razlogom da se prijeđe preko profesionalne pravne povlastice. Sud mora zaključiti o svrsi na temelju činjenica.“

Te odluke priznaju da je profesionalna pravna povlastica osnovno pravo utemeljeno na javnom poretku i a ne samo pravilo dokazivanja o tome koji su dokumenti u sudskom postupku dopušteni a koji ne. Sudovi su smatrali pravo stranke na povjerljivu komunikaciju sa svojim pravnim savjetnikom pod jamstvom profesionalne pravne povlastice kao nužnu posljedicu temeljnog prava na pristup pravnom savjetu.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

U Irskoj se ne razlikuje pravo stranke da istakne povlasticu u slučaju zahtjeva za podnošenjem određenog dokumenta sudu, u pravilu kao dio postupka *discovery* u građanskom postupku, od prava da se protivi pljenidbi u kaznenom postupku.

U članku 30. Zakona o tržišnom natjecanju iz 1998 (*Competition Act*) zakonom je priznato pravo na profesionalnu povlasticu.

Prema tome članku od osobe se ne može zahtijevati temeljem niti jedne odredbe tog zakona da podnese ili otkrije privilegiranu komunikaciju. Takvom komunikacijom smatra se komunikacija između pravnog savjetnika i stranke ili komunikacija do koje je došlo u očekivanju zakonskog postupka ili u svrhu takvog postupka, i koja se komunikacija u postupcima pred *High Court* štiti od otkrivanja pozivom na profesionalnu pravnu povlasticu.

Zato jer Zakon o tržišnom natjecanju ne definira profesionalnog pravnog savjetnika slijedi da ta odredba može imati široku primjenu na osobe koje su pravno kvalificirane da daju pravne savjete. Kad bi se o tom pitanju izjasnili sudovi, moglo bi se očekivati da to zakonsko pravo na profesionalnu povlasticu bude toliko široko kako je ono uređeno u *common law*,

Opće pravilo u *common law* je da se na komunikaciju s plaćenim pravnim profesionalcem i na njegov savjet primjenjuje profesionalna pravna povlastica. To se obrazlaže time što se po zakonu smatra da su plaćeni profesionalni pravници u jednakom položaju kao što su to i oni koji obavljaju praksu za svoj račun. Jedina razlika između njih je u tome što ti posljednji ne djeluju za samo jednu stranku, kao što je to slučaj s plaćenim pravnim profesionalcima, već za više stranaka.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

U Engleskoj i Walesu ima plaćenih pravnih profesionalaca na koje se ne odnose regulative ovlaštenih tijela kao što su to *General Council of the Bar of England and Wales* ili *Law Society of England and Wales*.

Stranke tih osoba ovlaštene su načelno istaknuti profesionalnu povlasticu pod uvjetom da je sud zadovoljan s time da su to osobe koje imaju profesionalnu pravnu kvalifikaciju, koja može uključiti i strane pravnike.

Takvi plaćeni pravni profesionalci profesionalni imaju, dakako, dužnosti u skladu s odredbama njihovih ugovora o zaposlenju, da poštuju povjerljivost poslova njihovih poslodavaca, ali takva pravila ne daju njihovim poslodavcima nikakva dodatna prava, osim kad se primjenjuje profesionalna povlastica.

ŠVICARSKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Švicarskoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano a koji su u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlašteni služiti se profesionalnim nazivom *Avocat/Rechtsanwalt/Avvocato*.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Zbog toga što *Avocat/Rechtsanwalt/Avvocato* mora biti član odvjetničke komore da bi se profesionalno mogao djelovati pozivom na tu titulu, koncept plaćenog pravnog profesionalca čije je djelovanje regulirano ne postoji u Švicarskoj. U skladu s time ne postoji niti tijelo koje bi reguliralo djelovanje osoba koje kao zaposlenici pružaju pravne usluge svojim poslodavcima. U tom smislu za njih ne postoji ni stegovna odgovornost kao što postoji za odvjetnike.

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Zakoni

Dužnost poštivanja profesionalne tajne uređuju u Švicarskoj čl. 321 Kaznenog zakona i čl. 13 Saveznom zakona o slobodnom kretanju odvjetnika od 23. 7. 2000. Kršenje dužnosti poštivanja profesionalne tajne predstavlja kazneno djelo.

Profesionalna pravila

Dužnost čuvanja profesionalne tajne određuje i čl. 15 Smjernica uz Zakon o slobodnom kretanju odvjetnika. Povreda te dužnosti razlog je za stegovni postupak i za kaznenu odgovornost.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Na takav materijal koji se nalazi u posjedu odvjetnika odnosi se profesionalna tajna i zbog toga odvjetnik ne može biti prisiljen na njegovo podnošenje u sudskom postupku. Jednaka je situacija i u postupcima za zaštitu tržišnog natjecanja.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalce koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na

Avocat/Rechtsanwalt/Avvocato ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca.

Na svaku od tih osoba se, na temelju odredbi ugovora o zaposlenju, odnosi obveza povjerljivosti prema poslodavcima. Te odredbe, međutim, nisu dovoljne da bi takva osoba mogla odbiti otkrivanje u sudskom postupku.

ČEŠKA

1. Pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

U Češkoj dužnost da čuvaju profesionalnu tajnu imaju oni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano a koji su u obavljanju profesionalne djelatnosti ovlašteni služiti se profesionalnim nazivom *Advokat*.

2. Plaćeni pravni profesionalci čije je djelovanje regulirano

Zbog toga što *Advokat mora* biti član odvjetničke komore da bi se profesionalno mogao djelovati pozivom na tu titulu, koncept plaćenog pravnog profesionalca čije je djelovanje regulirano ne postoji u Švicarskoj. U skladu s time ne postoji niti tijelo koje bi reguliralo djelovanje osoba koje kao zaposlenici pružaju pravne usluge svojim poslodavcima. U tom smislu za njih ne postoji ni stegovna odgovornost kao što postoji za odvjetnike.

3. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Zakoni

Dužnost čuvanja profesionalne tajne temelji se za odvjetnike na člancima 16. 17 i 21 Zakona br. 85/1996 o odvjetništvu. Kršenje ove dužnosti predstavlja kazneno djelo.

Profesionalna pravila

Dužnost čuvanja profesionalne, odvjetničke, tajne predviđena je i u čl. 6, st. 4. Kodeksa odvjetničke etike.

4. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

Nema razlike između obveze na zaštitu profesionalne tajne u građanskom i u kaznenom postupku. *Advokat* može biti prisiljen podnijeti bilo koji materijal, čak i onaj na koji se odnosi profesionalna tajna, i to kako u građanskom, tako i u kaznenom postupku.

5. Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano

Na pravne profesionalce koji su u zaposleničkom odnosu a čije djelovanje nije regulirano, neovisno o njihovoj pravnoj kvalifikaciji i jesu li je stekli u drugoj jurisdikciji, ne odnose se odredbe o profesionalnoj tajni. U skladu s time odredbe iz točaka 3. i 4. koje se odnose na *Advokat* ne primjenjuju se na te osobe, odnosno na komunikaciju između njih i njihovih poslodavaca.

Plaćeni pravni profesionalci čije djelovanje nije regulirano mogu davati pravni savjet svojim poslodavcima u svim predmetima. Pravo zastupanja poslodavaca na sudu je vrlo ograničeno. U Češkoj ne postoji posebno tijelo koje bi predstavljalo plaćene pravne profesionalce čije djelovanje nije regulirano.

Kao zanimljivost treba navesti da su do 1. srpnja 1996. u Češkoj postojale dvije odvojene profesije, i to „advokat“ i „trgovački pravnici“, i to jedna profesija uz drugu. Tada su „trgovački pravnici“ imali sličan položaj kao i *advokat*. Glavna razlika između te dvije profesije bila je u tome što *trgovački pravnici* nisu smjeli zastupati svoje poslodavce u kaznenim predmetima. Te dvije profesije ujedinjene su u jednu Zakonom o odvjetništvu iz 1996.

POLJSKA

Opće napomene

U Poljskoj je pravna profesija podijeljena na one koji daju pravne savjete (*Radca prawny*) i na one koji djeluju kao odvjetnici (*Adwokat*).

1. Pravni savjetnici

Prema Zakonu o pravnim savjetnicima od 6. srpnja 1982. (*Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych*) i Etičkom kodeksu pravnih savjetnika od 6. studenoga 1999. (*Zasady etyki radcy prawnego*) pravni savjetnici dužni su čuvati profesionalnu tajnu. Prema čl. 3, st. 2-5 Zakona o pravnim savjetnicima pravni savjetnici obavljaju svoju profesiju savjesno i na temelju pravnog znanja i u skladu s pravilima etike pravnih savjetnika. Obvezni su čuvati povjerljivim sve podatke koje steknu u vezi s pružanjem pravne pomoći. Obveza čuvanja profesionalne ne smije biti vremenski ograničena.

Pravo na obavljanje profesije pravnog savjetnika stječe se upisom u listu pravnih savjetnika i davanjem zakletve (čl. 23 Zakona o pravnim savjetnicima). U toj zakletvi obvezuju se na savjesno obavljanje profesije u skladu s pravilima profesije i na čuvanje profesionalne tajne (čl. 27, st. 1. Zakona o pravnim savjetnicima). Ako povrijede pravila profesije ili dužnost čuvanja profesionalne tajne, stegovno su odgovorni.

Prema poljskom Ustavu i čl. 40 Zakona o pravnim savjetnicima, pravni savjetnici, jednako kao i njihovi vježbenici, dužni su sudjelovati u profesionalnom samoorganiziranju. Neki od njih mogu biti i članovi tijela i to Nacionalne skupštine pravnih savjetnika, Nacionalnog odbora pravnih savjetnika, Visokog komiteta za kontrolu poslovanja, Visokog stegovnog suda, Skupština područnih komora pravnih savjetnika, Odbor područne komore pravnih savjetnika, područni komitet za kontrolu poslovanja i područni stegovni sud. Sva ta tijela nadziru djelovanje pravnih savjetnika.

Nema razlike između osoba koja se pravnim savjetovanjem bavi u privatnoj praksi i pravnog savjetnika koji je zaposlen kod poslodavca. Međutim, plaćeni pravni savjetnik mora također biti član komore. On je podložan istim pravilima o čuvanju profesionalne tajne kao što je to i samostalni pravni savjetnik.

Postoje još i drugi pravni profesionalci koji su u zaposleničkom odnosu ali koji nisu članovi te organizacije i premda su ovlašteni da daju pravni savjet (osim što nemaju pravo da zastupaju pred sudom) na njih se ne odnose pravila o profesionalnoj tajni.

2. Pravna osnova za profesionalnu povlasticu

Zakoni

Kao što je to navedeno dužnost čuvanja profesionalne tajne predviđena je Zakonom o pravnim savjetnicima i Zakonom o odvjetništvu od 26. svibnja 1982 (*Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. pravo o adwokaturze*). Uz te zakone dužnost čuvanja profesionalne tajne uređena je i odredbama čl. 261, st. 2 Zakona o građanskom postupku, čl. 41, st. 4. Zakona o prekršajnom

postupku i čl. 180, st. 2. Zakona o kaznenom postupku. Pravila tih zakona primjenjuju se i na pravne savjetnike i na odvjetnike. Člankom 266, st. 1. Kaznenog zakona predviđena je kaznena odgovornost za neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne.

Profesionalna pravila

Dužnost čuvanja profesionalne tajne predviđena je i čl. 17-22 Kodeksa etike pravnih savjetnika.

3. Podnošenje i pljenidba dokumenata i druge pisane komunikacije

U poljskom pravu nema posebnih pravila koja bi se odnosila na podnošenje i pljenidbu dokumenata i druge pisane dokumentacije. U tim okolnostima smatra se da se na to primjenjuju opća pravila o profesionalnoj tajni.

4. Adwokati

Dužnost čuvanja profesionalne tajne odnosi se i na osobe koje su ovlaštene da profesionalnu aktivnost obavljaju pod profesionalnim nazivom *adwokat* i koje su članovi odvjetničke komore. Ta dužnost temelji se na čl. 6. Zakona o odvjetništvu i na čl. 19. Kodeksa profesionalne etike Poljske odvjetničke komore od 10. listopada 1998. (*Zbior zasad etyki adwokackiej i godnoscí zawodu uchwalony przez naczelna rade adwokacka w dniu 10 pazdziernika 1998 r.*).

Odvjetnik ne može biti član komore ako je zaposlen.

Zagreb, 14. 8. 2006.

Hrvoje Sikirić

